

אייר התשס"ז

בס"ד

"היינו כחולמים" - מגלות לגאולה ליום העצמאות (ע"פ שיעורו של הרב אביחי קצין)

לקראת יום העצמאות נרצה לעסוק בהבנת מערכת היחסים שבין גלות לגאולה. וזאת באמצעות התבוננות בכותרת מזמור קכ"ו בתהילים – "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". מזמור, שבזמנו הועלתה הצעה שישמש כהמנונה של מדינת ישראל ולצערנו לא זכינו. את הכותרת נרצה להבין דרך התבוננות בדמותו המיוחדת של חוני המעגל.

הגמרא מספרת של ימיו של אותו צדיק (חוני המעגל) היה מצטער על הפסוק הזה: "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". על כך הוא תמה וכי יש מי שישן שבעים שנה בחלום?!

1. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כג עמוד א

אמר רבי יוחנן: כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על מקרא זה +תהלים קכ"ו+ שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים. אמר: מי איכא דנייס שבעין שנין בחלמא?

הכוונה היא לאותם שבעים שנה של גלות בבל, כפי שמפרש רש"י (מקור 3).

השאלה המרכזית היא, כמובן, מה כל כך לא מובן בפסוק הזה עד שהדבר מונע מחוני שינה במשך שבעים שנה?!
ומהי המשמעות של שאלתו היש מי שישן שבעים שנה בחלום, כשהוא מתייחס לשבעים שנות גלות בבל?!

קודם שנרצה לנסות ולהשיב אל השאלות הללו, נרצה לראות מה עובר עליו על חוני יום אחד. כאשר התיאור הזה מופיע מיד לאחר הקביעה שחוני אינו מבין את המזמור הזה. מן הסתם יש קשר בין הסיפור שנראה מיד לבין אי הבנתו את המזמור שיר המעלות.

יומא חד הוה אזל באורחא, חזייה לההוא גברא דהוה נטע חרובא, אמר ליה: האי, עד כמה שנין טעיני? - אמר ליה: עד שבעין שנין. - אמר ליה: פשיטא לך דחיית שבעין שנין? - אמר ליה: האי [גברא] עלמא בחרובא אשכחתי, כי היכי דשתלי לי אבהתי - שתלי נמי לבראי. יתיב, קא כריך ריפתא, אתא ליה שינתא, ניס. אהדרא ליה משוניתא, איכסי מעינא, וניס שבעין שנין. כי קם חזייה לההוא גברא דהוה קא מלקט מינייהו. אמר ליה: את הוא דשתלתי? - אמר ליה: בר בריה אנא. אמר ליה: שמע מינה דניימי שבעין שנין. חזא לחמריה דאתיילידא ליה רמכי רמכי. אזל לביתיה, אמר להו: בריה דחוני המעגל מי קיים? - אמרו ליה: בריה ליתא, בר בריה איתא. אמר להו: אנא חוני המעגל. לא הימנוהו. אזל לבית המדרש, שמעינהו לרבנן דקאמרי: נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל, דכי הוי עייל לבית מדרשא, כל קושיא דהוה להו לרבנן הוה מפרק להו. אמר להו: אנא ניהו, ולא הימנוהו, ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה, חלש דעתיה, בעי רחמי ומית. אמר רבא, היינו דאמרי אינשי: או חברותא או מיתותא.

2. תרגום עברי

יום אחד היה מהלך בדרך. ראה אדם אחד שנוטע חרוב. אמר לו: זה עד כמה שנים הוא טוען פירות? אמר לו: שבעים שנה. אמר לו: פשוט לך שתחיה שבעים שנה? אמר אני מצאתי עולם עם חרובים. כשם ששתו לי אבותי, כך אני שותל לבני. ישב ואכל פרוסת לחם.

ירדה עליו שינה. נרדם. התרומם סלע אחד והסתיר אותו מעיני כל והוא ישן שבעים שנה. כשהתעורר ראה אדם מלקט מהעץ. שאלו: אתה הוא זה ששתלתו? אמר לו: בן בנו אני. אמר לו:

3.רש"י

של אותו צדיק - חוני המעגל היה מצטער על המקרא הזה.

שיר המעלות - לשון עילוי.

היינו כחולמים - כחלום נדמה גלות בבל שהיה שבעים שנה.

שבעין שני בחלמא - בתמיה: מי איתא דניי שבעין שנין בחלמיה - ויש אדם ישן שבעים שנה בשינה אחת?

ואיכסי מעינא דאינשי - ולא אשכחוהו התם.

רמכי רמכי - וולדי וולדות באלו השנים דניי, מעוברת זכר היתה, וחזר ובא עליה, והולידו. נהירנא לך הנך שמעתתא - מוגהת לנו שמועה זו כאילו למדנוה בחייו של חוני המעגל, שהיה מפרקה לנו ומגיה לנו יפה יפה.

או חברותא או מיתותא - אם אין חביריו של אדם נוהגין בו כבוד כבתחילה - נוח לו שימות.

וכאן נרצה להבין מה הקשר בין העובדה שחוני אינו יכול "לישון" כתוצאה מאי הבנת הפסוק לבין כל המעשה המתרחש.

כמו כן נרצה להבין שני דברים נוספים בסיפור:

א. מה המשמעות של שאלת חוני האם אתה בטוח שתחיה שבעים שנה, או במילים אחרות כדאי לשאול את השומעים עם מי הם מזדהים עם הנוטע או עם חוני. שהרי לכאורה אנו מזדהים עם הנוטע, וכי אדם אינו עושה תכנית חיסכון לבניו גם אם הוא עצמו לא יראה פירות, מה משמעות ה"עכשוויזם" הזה של חוני?

ב. מה החשיבות של ציון העובדה שחוני יושב ואוכל לחם. הרי ברור שהוא ברך ברכת המזון וזה אינו כתוב שכן אין זה פרט משמעותי. מדוע אם כן חשוב שנדע שהוא יושב ואוכל לחם?

כדי להבין את פשר הדבר עלינו לחזור לגמרא באותו עמוד ולראות סיפור נוסף המופיע באותו עמוד לפני הסיפור הקודם.

4.תלמוד בבלי מסכת תענית דף כג עמוד א

מעשה ששלחו לחוני המעגל וכו'. תנו רבנן: פעם אחת יצא רוב אדר ולא ירדו גשמים. שלחו לחוני המעגל: התפלל וירדו גשמים! התפלל ולא ירדו גשמים. עג עוגה ועמד בתוכה, כדרך שעשה חבקוק הנביא, שנאמר +חבקוק ב'+ על משמרתי אעמדה ואתיצבה על מצור וגו'. אמר לפניו: רבונו של עולם! בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך, נשבע אני בשמך הגדול שאיני אז מכאן עד שתרחם על בניך. התחילו גשמים מנטפין, אמרו לו תלמידיו: רבי, ראינוך ולא נמות. כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא להתיר שבועתך. אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות. ירדו בזעף, עד שכל טפה וטפה כמלא פי חבית. ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג. אמרו לו תלמידיו: רבי, ראינוך ולא נמות. כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא לאבד העולם. אמר לפניו: לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה. ירדו כתיקנן, עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים. אמרו לו: רבי, כשם שהתפללת שירדו, כך התפלל וילכו להם. אמר להם: כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה. אף על פי כן, הביאו לי פר הודאה. הביאו לו פר הודאה. סמך שתי ידיו עליו, ואמר לפניו: רבונו של עולם! עמד ישראל שהוצאת ממצרים אינן יכולין לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות, כעסת עליהם - אינן יכולין לעמוד, השפעת עליהם טובה - אינן יכולין לעמוד, יהי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם. מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים, וזרחה החמה, ויצאו העם לשדה והביאו להם כמהין ופטירות. שלח לו שמעון בן שטח: אלמלא חוני אתה - גוזרני עליך נידוי. שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם שמים מתחלל על ידך? אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך, כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו. ואומר לו: אבא, הוליכני לרחצני בחמין, שטפני בצונן, תן לי אגוזים, שקדים, אפרסקים, ורמונים - ונותן לו. ועליך הכתוב אומר +משלי כ"ג+ ישמח אביך ואמך ותגל יולדתיך. תנו רבנן: מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל: +איוב כ"ב+ ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור. ותגזר אמר - אתה גזרת מלמטה, והקדוש ברוך הוא מקיים מאמרך מלמעלה.

5.רש"י מסכת תענית דף כג עמוד א

ראינוך ולא נמות - נראה אותך ולא נמות, בניחותא: השתדל שלא נמות ברעב מפני עצירת גשמים.

פר הודאה - להתודות עליו, ועשה לו סמיכה, והביאו שלמים, חוני בזמן הבית היה. כמהין ופטירות - בולייץ בלעז +פטירות+, שיצאו מלחלוח הגשמים וידעו כי של ברכה היו.

אלמלא חוני אתה - ואדם גדול.

לנדות - שמנדין על כבוד הרב, שהטיח דברים ואמר: לא כך שאלתי.

שאלמלא היו שנים כשני אליהו - **גזירת עצירת גשמים**, ומפתח של גשמים בידו של אליהו גרסינן. לא נמצא שם שמים מתחלל - בתמיהה, שאליהו נשבע חי' אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי (מלכים א' יז) ואתה נשבע שאין אתה זו עד שירדו גשמים. מתחטא - לשון חטא, כלומר: **הוי הולך וחוטא**. דור שהיה אפל - מרוב צער שלא ירדו גשמים. הושעת בתפלתך - מן המיתה, שהבאת עליהם שובע.

מגמרא זו אנו יכולים ללמוד על אופיו של חוני המעגל. חוני הוא כ"בן בית" לפני המקום. כאשר מבקשים ממנו להתפלל שירדו גשמים הוא מבקש "גשמים עכשיו" ולא זו בלבד, אלא בדיוק לפי מה שהוא מבקש, היינו לפי מה שעם ישראל צריך. והאמת היא שלא כולם הסכימו עם דרכו זו של חוני. שמעון בן שטח רצה לגזור עליו נידוי. או בגלל שהוא מטריח את הקב"ה בבקשותיו (רש"י, 6) או מכיוון שאינו יכול להחזיק את עצמו כצדיק שיענה.

6.רש"י מסכת ברכות דף יט עמוד א

צריך אתה להתנדות - לפי שהטריח לפני המקום על עסק גשמים לא כך שאלתי כמה פעמים, וכבוד המקום - כבוד הרב הוא.

7.המאירי – מסכת תענית

צריך אתה להתנדות – אף על פי שראוי להתפלל, אין ראוי לצדיק להחזיק עצמו כל כך בטוח בתפילתו שיהא מדבר דרך גזירות.

אולם חוני הוא כבן בית, שאף על פי שוא מתחטא הרי הוא כבן לפני אביו שמוחל לו.

במילים אחרות, ישנם צדיקים שמחמת קרבתם לריבונו של עולם, אין הם מוכנים לקבל את המציאות שאינה מתוקנת והם באים בתביעה לקב"ה שיתקן את המציאות כאן ועכשיו. (במובן מסוים מזכיר הדבר את היחס שבין משה לאהרן). משה הוא מידת הדין הרוצה לראות את המציאות המתוקנת, השובר את הלוחות למראה חטא העגל. ואלו אהרן הוא איש השלום שסבור שגם אם אי אפשר לשכנע את ישראל מיד "מוטב ליעבדו לעגל אפשר תיהוי להו תקנתא בתשובה" – לשון הגמרא במסכת סנהדרין)

על פי תפיסה זו אנו יכולים להבין גם את העובדה שחוני אינו משלים עם הפסוק "היינו כחולמים". אבל קודם לכן ננסה להבין פשוט מה פירוש "היינו כחולמים"? האם בזמן הגלות או בזמן הגאולה? נחלוך בזה הראשונים.

המאירי (8) הבין שהכוונה היא בזמן הגלות. מרוב שחשבנו על הגאולה חלמנו עליה בלילה (רעיון פרוידיאני קלאסי). ואלו האבן עזרא (9) הבין שהכוונה היא שבזמן הגאולה סרבנו להאמין שאכן מציאות היא ולא חלום.

8.המאירי תהילים קכו'

ויש לפרשו על שלא נתיאש מן הישועה, אבל דעתנו ולבנו עליה תמיד. **ואמר שבעודנו בגלות אנחנו כחולמים ענין הגאולה**. כלומר, שלבנו ודעתנו עליה עד שמרוב השתקע דמיוננו עליה אנחנו חולמים עניינה.

9.אבן עזרא תהילים פרק קכו פסוק א

שיבת - על משקל שבתם וקימתם כן יאמר ישראל בשוב השם שבותם אין אדם רואה בהקיץ הפלא הזה רק בחלום:

אפשר שחוני מבין פשוט שלישי:

ההבדל שבין מציאות לחלום הוא שבמציאות דברים מתרחשים. לעומת זאת החלום הוא דבר שאין בו ממש. **בזבז זמן**. אדם החולם שזכה במיליון שקל, מתעורר בבוקר ומגלה שהדבר לא התרחש.

הגלות, מבין חוני היא חלום אחד. יש בו ציפיה לגאולה כמיהה לעיסוק בבניינה של ארץ ישראל ויישובה אבל הדברים נשארים תיאורטיים בלבד. ועל כך כואב חוני היש מי שחולם שבעים שנה? מה פשר **התקלה ההיסטורית הזאת שקוראים לה גלות?** מדוע **"בוזבוז"** שבעים שנה של חלומות בלי שום דבר פרודוקטיבי? כך הוא מסביר את הפסוק...

התשובה היא ע"י המעשה שהיה. גם שם יש ויכוח בין מי שיודע שהעולם מתקיים ומתקדם בשלבים ולפעמים אדם לא יזכה לראות את הפירות של מעשיו. לבין חוני ה"מקסימליסט" הרוצה לראות את הגאולה כאן ועכשיו. אפשר שלכן מדגישים שהוא יושב ואוכל לחם כאומר אני לא מוכן לחכות זמן כה רב לראות את התוצאות. אני רוצה את הלחם עכשיו.

אולם אז הוא נרדם. אם נשים לב נראה שקורה בסיפור דבר שחוזר על עצמו כמה פעמים והוא דילוג על דור. חוני המתעורר רואה את נכדו של הנוטע. הוא גם רואה ולדי ולדות של החמורים (ע"י רש"י) גם כשהוא בא הביתה הוא מגלה את נכדו ולא את בנו.

אפשר שרוצים ללמד את חוני שההיסטוריה של עם ישראל מתנהלת ע"י הקב"ה בצורה של **"דור לדור יביע אומר" כל דור מעביר לדור הבא.**

גם דורות של גלות חשובים לצורך העברת המסר היהודי...
אם אתה מנתק וחושב שדור אחד הוא מיותר הדור הבא אינו מקבל את המסר, אינו מבין. ולכן נכדיו של חוני אינם מזהים אותו ואינם מעריכים אותו.

יתכן גם שיש דור שכל התפקיד שלו הוא לחלום.
כי חלומות הגאולה של כל הדורות הם שהיו התשתית לצמיחתה של הגאולה.
פעמים יש דור שחולם בדמיון והדור הבא הוא שיקצור את פירות הגאולה.

ע"י דברי הרב הירש על המעבר מיזרעאל לישראל. (הדבר קשור אגב להשקפתו העקרונית של הרב הירש, בה הוא חלוק באופן קוטבי על הרב קוק למשל. הרבהירש סבור שגם לגלות יש תפקיד "לכתחילא" ואין כאן המקום להאריך)

10. רש"י הירש תהילים קכו'

הזרעים וגו' – זרענו בדמעה ונקצור ברינה. ה' הפך את "ישראל" ל"יזרעאל", את "השר עם אל" ל"זרע אלוקות" בהפיצו את ישראל בין העמים בגלות. עליו היה לזרוע זרע של אמת ה' ושל תעודת האנושות בשדה העתיד של האנושות, ואת כהונתו זו כזרוע האנושות מילא ע"י ספר האלקים שהעמים בכל אתר ואתר קיבלו מידי, ועל ידי הפירוש החי שנתן לתורות הספר הזה. אמנם זריעה זו היתה רווית דמע, אולם בהגיע עת הקציר, והוא ההכרה בעולם כולו בערכי האמת והצדק, שמוח ישמח זרוע האלוקות...

התפיסה הזאת הרוצה לראות את הגאולה כאן ועכשיו ואינה מוכנה לקבל את המציאות החשוכה המצריכה לחלום בלי לישים במציאות, משותפת באופן פרדוקסלי לצדיקים גדולים דוגמת חוני, אך גם לרשעים גמורים מהצד השני.

פרעה

כך דייק נפלא ה"שפת אמת" על ההבדל בין תפיסתו של פרעה לתפיסתו של יוסף: בתורה אנו מוצאים שני תיאורים לחלום פרעה. תיאור אחד "אוביקטיבי" של התורה. ותיאור שני של פרעה עצמו. יש כמה הבדלים בין שני התיאורים. אחד מהם הוא שהתורה מתארת שהפרות הרעות אוכלות את השמנות. אולם פרעה מוסיף קביעה שאינה מופיעה בתיאור האוביקטיבי והיא שאחרי האכילה הזאת "לא נודע כי באו אל קרבינה". מה המשמעות של התוספת הזאת?

11. ספר בראשית פרק מא

- (א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהָיָה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר :
- (ב) וְהָיָה מִן הַיָּאֵר עֲלֵת שְׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מִרְאָה וּבְרִיאֵת בְּשָׂר וַתַּרְעִינָה בְּאָחוּ :
- (ג) וְהָיָה שְׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן הַיָּאֵר רְעוֹת מִרְאָה וְדַקּוֹת בְּשָׂר וַתַּעֲמִדְנָה אֶצֶל הַפְּרוֹת עַל שְׁפַת הַיָּאֵר :
- (ד) וַתֹּאכְלֶנָה הַפְּרוֹת רְעוֹת הַמִּרְאָה וְדַקּוֹת הַבְּשָׂר אֶת שְׁבַע הַפְּרוֹת יְפוֹת הַמִּרְאָה וְהַבְּרִיאֵת נִיקָץ פְּרָעָה :

- (יז) וַיִּדְבֹר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף בְּחֻלְמֵי הַנְּנִי עֹמֵד עַל שְׁפַת הַיָּאֵר :
- (יח) וְהָיָה מִן הַיָּאֵר עֲלֵת שְׁבַע פְּרוֹת בְּרִיאֵת בְּשָׂר וַיְפוֹת תֵּאָר וַתַּרְעִינָה בְּאָחוּ :
- (יט) וְהָיָה שְׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וְרְעוֹת תֵּאָר מֵאֵד וְרַקּוֹת בְּשָׂר לֹא רָאִיתִי כְהֵנָּה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם לְרַע :
- (כ) וַתֹּאכְלֶנָה הַפְּרוֹת הַרַקּוֹת וְהַרְעוֹת אֶת שְׁבַע הַפְּרוֹת הַרְאֵשׁוֹת הַבְּרִיאֵת :
- (כא) וַתִּבְאֶנָּה אֶל קַרְבְּנָה וְלֹא נֹדַע כִּי בָאוּ אֶל קַרְבְּנָה וּמִרְאֵיהֶן נַע כְּאִשֶׁר בַּתְּחֻלָּה וַאִיקָץ :

השפת אמת מסביר שהדבר הזה מבטא את תפיסתו של פרעה בשאלת היחס לזמנים קשים וחשוכים. פרעה מבין שבזמן שבא הרע לעולם, הוא מגיע מהסטרא אחרא וממילא אין לו שום תפקיד חיובי ולכן בזמן שמגיע החושך "לא נודע כי בא אל קרבנה" לא רואים שום דבר שהאור והטוב.

לעומת זאת יוסף יודע ש"חלום פרעה אחד הוא". המציאות כולה היא יד ה' וגם כשבאים זמנים קשים הם חלק מהתוכנית האלוקית. ושני הרעב מחוברים למה שלפני כן ונשאר טוב.

כך גם זמנים שנדמים כ"תקלה הסטורית" הם חלק מתהליך אלוקי המוליך בסופו של דבר אל הגאולה.

12. שפת אמת ספר בראשית - פרשת מקץ - שנת [תרל"ו]

בפסוק ולא נודע כי באו אל קרבנה. ובסיפור החלום בתורה לא נאמר זה רק פרעה הוסיף זה ומזה בא גם אח"כ אשר לא ידע את יוסף. וביאור הענין כמ"ש במ"א כי שני הרעב שהם בחי' הסט"א יש בהם נצוצי קדושה משני השובע. רק הרשעים אין מכירין זאת. לכן אמר ולא נודע. אבל יוסף הצדיק ביטל זה ואמר חלום אחד הוא שגם בו יש נ"ק מהאחדות וגם פתר החלום שיכין אוכל שנים הטובות כו'. כי הכל הי' רמז על גלות מצרים. אך ע"י עבודת אבותינו ויוסף הצדיק הכינו רפואה מקודם המכה. שבזכותם הי' הגאולה אח"כ. [וכמו שפטר יוסף שיצמח טובה למצרים שהכל הביאו הכסף למצרים כן ואח"כ יצאו ברכוש גדול] והחלומות הולכין אחר הפה. דרך רמז כי כל הגליות הם כמו חלומות ודמיונות כנודע שאם הי' ברור הבטחון בהשי"ת שהכל ממנו בא. הי' נגלה הטוב בכל דבר. וע"י הפה שהוא כחן של ישראל בתורה ועבודה. יכולין לבטל אלה הדמיונות והרהורים שמהם באים חלומות שוא. ויוסף הוא המשביר לכל עם הארץ הוא הקליפה המכסה פנימיות האמת. וע"י הצדיק היא נשברת ומתגלה האמת כנ"ל:

זאת למדנו הרואה הגדול ר' עקיבא בסיפור המפורסם בסוף מסכת מכות:

13. תלמוד בבלי מסכת מכות דף כד עמוד ב

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע מצחק אמרו לו מפני מה אתה מצחק אמר להם מפני מה אתם בוכים אמרו לו מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה אמר להן לכך אני מצחק דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'] בזכריה כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו: הדרן עלך אלו הן הלוקין וסליק מסכת מכות

כמה הערות על הסיפור הזה.

א. מעניין איך באותו בית מדרש תתכנה שתי הסתכלויות כה שונות.
רשב"י תלמידו של ר' עקיבא לימד שאל לנו למלא שחוק פינו בגלל פסוק מאותו המזמור שאנחנו עוסקים בו:

14. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לא עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר: +תהלים קכ"ו+ אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה, אימתי - בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה. אמרו עליו על ריש לקיש, שממיו לא מלא שחוק פיו בעולם הזה מכי שמעה מרבי יוחנן רביה.

השמחה תתכן רק כשהגאולה כל כך ברורה שאפילו הגוים מודים בה. ואלו ר' עקיבא מסוגל לצחוק אפילו במצב הפוך לגמרי שאפילו חכמי ישראל בוכים מהחרבן. כי הוא מסוגל לראות את הגאולה אפילו מרחוק.

ב. חכמים אומרים לו לר' עקיבא: מקום **שכתוב בו**: הזר הקרב יומת. ועכשיו **שועלים הלכו בו...**

והמשפט הזה מעורר קושי שהרי גם חציו השני של הציטוט הוא נבואה שכתובה **באיכה**:

15 ספר איכה פרק ה

עַל זֶה הָיָה דָוָה לִבְנוֹ עַל אֱלֹהֵי חַשְׁכוֹ עֵינָיו:
עַל הַר צִיּוֹן שָׁשִׁמָּה שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ:

אבל ר' עקיבא מסוגל לראות גם את מה שלא רואים...

ג. צריך להבין מה כל כך מיוחד בנחמה שמנחם אותם ר' עקיבא? בחזון של עוד ישבו זקנים וזקנות בחוצות ירושלים וילדים משחקים. וכי יש עיר בירה בעולם שלא מתקיים בה החזון הזה?!

כנראה, מלמד אותנו ר' עקיבא, שמה שכל כך פשוט אצל כל עם אחר, אצלנו הוא חזון של גאולה!

על כך שזוכים לחזור לירושלים (היינו כחולמים!) וכן, על כך שמשחקים (ולא מתפוצצים באוטובוסים) ועל כך צריך להודות. והמשמעות של גאולתם של ישראל היא להכיר את הדברים שנראים לדור הגאולים כמובן מאליו חזון של גאולה המנחם את חכמי דורו של ר' עקיבא.

ד. יש להבין וכי ר' עקיבא צריך הסכמות לדברי הנביאים שרק לאחר שנבואת החרבן של זכריה מתקיימת הוא מאמין בקיום נבואת ישעיהו?!

התשובה גנוזה כנראה במילה אחת. ר' עקיבא אינו אומר ידעתי שנבואתו של זכריה **תתקיים** הוא אומר: נבואתו של זכריה **מתקיימת**. כשאדם עולה על כביש ליעד מסוים, גם אם הוא עדיין רחוק הוא בתוך התהליך של ההגעה. לפעמים כדי לעבור מהר נמוך להר גבוה צריך לבצע ירידה שהיא צורך עליה. אבל, אומר ר' עקיבא אני יודע שאני בדרך. ועל כך ר' עקיבא מצחק.

אם ר' עקיבא מיד לאחר החרבן מרגיש שהוא בדרך, אנחנו שזכינו לחזור ולהיות כחולמים בודאי צריכים לצחוק ולהודות של שזכינו לשוב לציון מכל קצות תבל והיינו כחולמים.